

achievement, (Argedava (in the Dobrudja area) – Popești (on Argeș River) – Costești (the „Cetățuie” spot), the inner Carpathian area – Zargidava (Moldavia).

The defensive preparation played an important role in Burebista's vision, during his leadership being initiated a trully strategical system based on the use of the landscape's military advantages as well as on the construction of a diversified fortification subsystem, based on the evaluation of the most probable offensive direction of an eventual military agression.

KEYWORDS: Burebista, Critasiros, Acornion, Caesar, Pompey, Inferior Danube, Histria, defense, ofensive, military action theater, Getae, Dacians, Celts (Scordisci, Boii, Taurisci), Pontic poleis..

3.1. Strategia apărării în viziunea lui Burebista

În viziunea lui Burebista, pregătirea pentru apărare a jucat un rol important. Campaniile pe care le-a purtat în vestul și în estul teritoriului său nu ar fi avut succesul scontat dacă nu și-ar fi pregătit din timp baza de plecare la acțiune. Această pregătire s-a desfășurat, în opinia noastră pe două coordonate: pregătirea oastei și pregătirea teritoriului. Din păcate, sursele istoriografice ne dau foarte puține lămuriri asupra acestor aspecte. În ceea ce privește pregătirea oastei sale, putem să apelăm la informația pe care ne-a transmis-o Strabon: *„/.../ Burebista, bărbat get, luând în mâini cârma neamului său, a ridicat poporul copleșit de nevoi din pricina nesfârșitelor războaie și atât de mult l-a îndreptat prin anumite deprinderi¹ viață cumpătată și ascultare de porunci, încât, doar în puțini ani, a făurit o mare împărăție“²*. În legătură cu pregătirea teritoriului, stau mărturie numeroasele dovezi arheologice, descoperite și cercetate, atât în interiorul arcului carpatic, precum și în afara acestuia. Astfel, putem aprecia că cetățile și așezările fortificate se încadrează foarte bine într-un sistem concentric, în jurul unui reidut

¹ Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11; Suceveanu, Al., *Unele reflecții în legătură cu regatul lui Burebista*, în AMN, 15, 1978, p. 107–114; *Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea*, (coordonator prof. dr. doc. M. Petrescu-Dîmbovița), 1995, p. 165; în loc de sintagma *„și atât de mult i-a îndreptat prin anumite deprinderi“*, se folosește sintagma: *„i-a învățat atât de mult prin exerciții“*, de unde rezultă foarte clar aluzia unei discipline militare foarte ferme, impusă de Burebista supușilor săi.

² Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11.

alcătuită din „*contingente conduse de fostele mari căpetenii de formațiuni politice devenite acum generali ai lui Burebista*”⁸.

Ca structură pe arme⁹, oastea era compusă, în principal, din forțe terestre (pedestime și cavalerie), nefiind exclusă însă și o componentă navală¹⁰, mai ales după cucerirea litoralului pontic, dar despre care izvoarele antice nu ne prezintă informații¹¹.

Burebista a asigurat o largă bază materială pentru armata sa, alcătuită dintr-un sistem de cetăți așezate pe mai multe linii concentrice în afara și în interiorul arcului carpatic, având ca principal scop apărarea centrului politic și religios din zona Munților Orăștiei. Dezvoltarea impetuoasă a vieții economice a permis înzestrarea armatei cu un diversificat armament și echipament de luptă, inclusiv cu mașini de asediu¹².

În fruntea armatei era regele care, în calitatea sa de stăpân al întregii țări era și comandant al armatei. Lui i se subordonau atât căpeteniile locale, cât și comandanții numiți direct de către acesta. De asemenea, în conducerea nemijlocită a oastei, regii daci erau ajutați de un grup de specialiști în treburile militare, un fel de „*stat major general*”, fapt prezent și la alte armate ale lumii antice. Element component al suprastructurii, armata juca un rol deosebit în viața politică statală.

---

analogii împrumutate de la alte neamuri. În nici un text al unui autor antic ori al vreunei inscripții nu se menționează armata permanentă a regelui. Cu toată lipsa de care vorbeam, pare mai presus de orice dubiu că ea a existat și că trebuie să fi fost alcătuită, ca și cea a regilor ori a căpeteniilor celtice, din clienți și datornici”. În continuare, autorul nu exclude prezența, ca formațiune distinctă, a unei gărzi personale a lui Burebista, dar despre care nu se cunosc detalii.

⁸ Ștefan, Alexandra, Zahariade, M., Vlădescu, C., art. „*Armata*”, în *EAIVR*. I (A-C)/1994, Editura Enciclopedică, București, p.110.

⁹ Ciobanu, N. (colonel), Popa, C. (colonel), Giurcă, I. (maior), *Istoria artei militare*, vol. I, *Arta militară românească și universală în epoca veche și medie*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1991, p. 63, sunt de părere că oastea lui Burebista era compusă din: trupe pedestre (infanteria), trupe călări (cavaleria), trupe destinate mânăuirii mașinilor de luptă, asedierii cetăților și specialiști în construcția fortificațiilor, cât și o anumită flotilă de Dunăre și o flotă în Marea Neagră.

¹⁰ Bîrdeanu, N., Nicolaescu, D., *Contribuții la istoria marinei române*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 31.

¹¹ În ceea ce ne privește, având în vedere precaritatea informațiilor în sursele antice relative la acest aspect, considerăm că aprecierile celor cinci istorici militari, referitoare la cele două categorii de forțe navale (flotila de Dunăre, respectiv, flota de Marea Neagră), formulate îndeosebi înainte de anul 1989, sunt tendențioase și exagerate.

¹² Zahariade M., art. cit., în *EAIVR*.I (A-C)/1994, p.111.

„*dacii se pricep mai bine decât toți la aruncarea săgeților*”¹⁵. Vârfurile săgeților erau din metal și aveau forme și dimensiuni variate, *cu profil elicoidal, cu trei muchii, cu pinten sau dinte curbat* etc.

- Se foloseau, de asemenea, *lâncile*, iar pentru aruncat, *sulițele*, arheologic fiind prezente câteva exemplare chiar de tipul *pilum*¹⁶.

- *Săbiile* erau drepte și curbe. Săbiile drepte erau de tipul: *cu lamă lungă, cu lamă dreaptă și secțiune triunghiulară*, cel de-al treilea tip fiind asemănător *gladiului roman*. Cele curbe (*falces-coase*), aveau lama lungă și îngustă pe partea concavă¹⁷.

- *Pumnalele* folosite de daci erau ca și săbiile drepte și curbe. Cele drepte erau de două tipuri: cu lame în secțiune lenticulară și de tip cu lama lată. Pumnalele curbe specifice dacilor purtau denumirea de *sicae*, aveau forma unor cuțite cu lama curbă, cu secțiunea lamei triunghiulară¹⁸.

- *Cuțitele de luptă* erau și ele drepte sau de tipul puțin curbat; ca lungime, erau asemănătoare pumnalelor (nu depășeau 30 cm).

- *Scuturile* constituiau principalele mijloace de protecție ale luptătorilor daci; erau confecționate din lemn sau piele tăbăcită, cu o parte centrală – *umbo* – din metal ca și bordura. Existau scuturi dreptunghiulare de paradă. Exemplarul descoperit la Piatra Roșie, împodobit cu motive vegetale sau zoomorfe, demonstrează măiestria și capacitatea creatoare a meșterilor autohtoni, rafinatul gust artistic, nivelul tehnic și gradul înalt de civilizație al populației autohtone.

¹⁵ Horațiu, *Ode*, III, 6, 13–16. (*Puțin a lipsit ca Roma, sfâșiată de lupte interne, / să fie nimicită de către daci și etiopieni: / aceștia sunt de temut prin flota lor, iar aceia / se pricep mai bine decât toți la aruncarea săgeților*)

¹⁶ Glodariu, I., Iaroslavschi, E., *Civilizația fierului la daci (sec. II î.e.n. – I e.n.)*, Cluj-Napoca, 1970. Vîrfuri de sulițe au fost descoperite cu prilejul săpăturilor efectuate la Costești și Răcătău, iar cele de tipul *pilum* roman – la Costești.

¹⁷ *Ibidem*, p. 138–139. Un exemplar de sabie cu lamă lungă, care măsoară în lungime 0,89 m, din care lama 0,76 m, datat înaintea războaielor romane a fost descoperit în cetatea identificată la Piatra Roșie (com. Boșorod, jud. Hunedoara). Din cel de-al doilea tip, cu lama dreaptă și secțiune tringhiulară, se cunosc două exemplare, descoperite – unul la Costești, jud. Hunedoara, celălalt la Brașov, iar din cel de-al treilea tip, asemănător cu gladiul roman – tot două exemplare; unul la Grădiștea Muncelului, jud. Hunedoara și unul la Piatra Craivii, jud. Alba. Ambele exemplare au fost date în dimerioada secolelor I a. Chr. – I p. Chr., exemplarul descoperit la Grădiștea Muncelului, cu lungimea de 0,784 m, distingându-se prin mărimea neobișnuită a mânerului.

¹⁸ *Ibidem*, p. 137–138. Mai multe exemplare cu lungimea între 0,24-0,30 m au fost descoperite Grădiștea Muncelului, Căpâlna, Piatra Craivii, Piatra Roșie, Popești (jud. Giurgiu) și Tilișca.

I – așezări fortificate ale căror elemente defensive sunt executate într-o manieră tehnică tradițională cu șanțuri de apărare, valuri, palisade sau chiar ziduri din lemn și pământ (Barboși²¹, Mărgăritești²², Pecica²³, Piscul Crăsani²⁴, Poiana²⁵, Popești²⁶, Răcățâu²⁷, Tinosul²⁸, Clit²⁹, Marca³⁰, Săcălașul Nou³¹, Arpașul de Sus³², Stenca Liubcovei³³, Brad³⁴);

---

piatră se poate surprinde o influență elenistică, categorie în care sunt incluse cetățile Bănița, Costești, Căpâlna, Ocnița și Piatra Craivii.

- ²¹ Gostar, N., *Cetăți dacice din Moldova, Editura Meridiane*, București, 1969, p. 29–35; S., Sanie Ș., *Cetățuia dacică de la Barboși (III)*, în AM, XIV, 1991, p. 45–55; *Idem*, *Cetățuia dacică de la Barboși (IV)*, în AM, XV, 1992, p. 71–96; Sanie, S., art. *Barboși* (sau *Bârboși*), în EAIVR I (A/C), 1994, p. 157–158.
- ²² Preda, C., *Geto-dacii din bazinul Oltului Inferior. Dava de la Sprâncenata*, București, 1986, p. 100–109; *Idem*, art. *Mărgăritești*, în EAIVR, III (M/Q), 2000, p. 38.
- ²³ Crișan, I. H., *Ziridava – centrul dacilor din câmpia Aradului*, în Ziridava, 11, 1979, p. 87–79; *Idem*, art. *Pecica* (jud. Arad), în EAIVR III (M/Q), 2000, p. 285–286.
- ²⁴ Andrieșescu, I., *Piscul Crăsani. Descoperirile arheologice din vara anului 1923*, în AARMSI, 13, t. 3, m. 1, 1924; Pârvan, V., *Op. cit.*, p. 173–220; Vulpe, R., *Așezări getice în Muntenia*, București, 1966, p. 42–45; Conovici, N., *Piese ceramice de interes deosebit descoperite la Piscu Crăsani*, în SCIVA, 32, 1981, 4, p. 571–579; Preda, C., art. *Crăsanii de Jos*, în EAIVR I (A/C), 1994, p. 371.
- ²⁵ Pârvan, V., *Op. cit.*, p. 240, 267, 285; Vulpe, R., *Piroboridava. Considerațiuni arheologice și istorice asupra cetății de la Poiana în Moldova de Jos*, București, 1931; Vulpe, Al., art. *Poiana*, în EAIVR III (M/Q), 2000, p. 335.
- ²⁶ Vulpe, R., *Așezări getice în Muntenia*, București, 1966. P. 27–38; Vulpe, Al., art. *Popești 2*, în EAIVR III (M/Q), 2000, p. 352–354.
- ²⁷ Căpitanu, V., *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice în așezarea geto-dacică de la Răcățâu (județul Bacău) în Carpica*, 1976, p. 49–120; Căpitanu, V., Ursachi, V., *O nouă cetăuie dacică pe Valea Siretului (jud. Bacău, sec. I î.e.n. – sec. I e.n.)*, în Carpica, 2, 1969, p. 93–130; *Idem*, *Descoperiri geto-dace în județul Bacău*, în Crisia, 2, 1972, p. 97–114.
- ²⁸ Vulpe, R., Vulpe, Ecaterina, *Les fouilles de Tinosu*, în Dacia, I, 1924, p. 116–223; Vulpe, R., *Așezări getice în Muntenia*, București, 1966, p. 47–49.
- ²⁹ Dumitrașcu, S., *Cetățuia dacică de la Clit* (jud. Arad), în Lucr. Șt. Oradea B, 1970, p. 147–161; *Idem*, *Așezări fortificate și cetățui dacice în partea de vest a Munților Apuseni*, în Crisia, 2, 1972, p. 121–148; Crișan, I. H., art. *Clit*, în EAIVR (A/C), 1994, p. 322.
- ³⁰ Pârvan, V., *Op. cit.*, p. 538; Dumitrașcu, S., *Așezări fortificate și cetățui dacice în partea de vest a Munților Apuseni*, în Crisia, 2, 1972, p. 138 și 140; Conovici, N., art. *Marca*, în EAIVR III (M/Q), 2000, p. 22–23.
- ³¹ Dumitrașcu, S., *Op. cit.*, p. 136–137.
- ³² Macrea, M., Glodariu, I., *Așezarea dacică de la Arpașul de Sus*, București, 1976, p. 10–16; Preda, C., art. *Arpașul de Sus*, în EAIVR I (A/C), 1994, p. 120.
- ³³ Gumă, M., *Cercetări arheologice pe Stenca Liubcovei (jud. Caraș-Severin)*, în Banatica, 4, 1977, p. 76–77.
- ³⁴ Căpitanu, V., Ursachi, V., *Descoperiri geto-dace în județul Bacău*, în Crisia, 2, 1972, p. 7–114; Ursachi, V., *Noi elemente de fortificații în așezarea dacică de la Brad, jud.*

Grădiștea Muncelului⁵⁰, Costești⁵¹) sau în construcția cărora se poate surprinde o influență elenistică (Bâtca Doamnei⁵², Cetățeni⁵³, Polovragi⁵⁴, Covasna⁵⁵);

IV – cetăți care, într-o primă etapă au fost construite în conformitate cu tehnicile tradiționale pentru ca să fie refăcute într-o etapă ulterioară în tehnică elenistică (Bănița⁵⁶, Costești, Căpâlna⁵⁷, Ocnița⁵⁸, Piatra Craivii⁵⁹);

V – fortificații în a căror elemente defensive se pot observa influențele altor arii cultural (Sărățel⁶⁰, Bănița, Blidaru)⁶¹.

• *Așezările fortificate* foloseau, de regulă, avantajele terenului, fiind protejate de o prăpastie. Malul abrupt al unui râu, o mlaștină etc. De cele mai multe ori se găseau pe un promontoriu, fiind apărate pe trei laturi prin configurația terenului inaccesibil sau foarte greu accesibil. Partea vulnerabilă era barată printr-un val de pământ sau piatră, pe coama căruia se ridica, de cele mai multe ori, o palisadă. Nu lipseau însă

⁵⁰ Daicoviciu, C., Daicoviciu, H., *Op. cit.*, p. 29, 31; Daicoviciu, H., *Dacia de la Burebista la cucerirea romană* Cluj, 1972; 138–140; Crișan, I. H., *Burebista și epoca sa*, ed. a 2-a, București, 1977, p. 286–287; 339–356.

⁵¹ Teodorescu, D.M., *Cetatea dacică de la Costești*, în ACMIT, 1929, p. 265–292; Daicoviciu C., *Așezările dacice din munții Orăștiei, Studiul topografic al așezărilor*, București, 1951, p.8–19; Daicoviciu, H., *Op. cit.*, p. 127–133; Crișan, I. H., *Op. cit.*, p. 328–332; Preda, C., art. *Costești 1*, în EAIVR, I (A/C), 1994, p. 360.

⁵² Gostar, N., *Cetăți dacice din Moldova, Editura Meridiane*, București, 1969, p. 9–22; *Idem*, *Cetatea dacică de la Piatra – Neamț – Bîtca Doamnei*, în *Omagiul lui Petre Constantinescu-Iași*, București, 1975, p. 81–86.

⁵³ Chițescu, L., *Cetatea de piatră de la Cetățeni, jud. Argeș – centrul unei formațiuni statale geto-dace dinainte de Burebista*, în MN, 5, 1981, p. 71–76.

⁵⁴ Marinescu, Fl., *Op. cit.*

⁵⁵ Székely, Z., *Cetatea dacică de la Covasna*, în SCIV, 23, 1972, 2, p. 201–214.

⁵⁶ Floca, Oct., *Cetatea dacică de la Bănița*, în Macrea, M., Floca, Oct., Lupu, N., Berciu, I., *Cetăți dacice din sudul Transilvaniei*, București, 1966, p. 23–33.

⁵⁷ Daicoviciu C., Ferenczi, I., *Așezările dacice din Munții Orăștiei*, București, 1951, p. 115–116; Macrea, M., Berciu, I., *La citadelle celtique de Căpâlna*, în *Dacia*, NS, 9, 1965, p. 201–231; Glodariu, I., art. *Căpâlna*, în EAIVR, I (A/C), 1994, p.269–270.

⁵⁸ Berciu, D., *Buridava dacică*, București, 1981, p. 35 și urm.

⁵⁹ Berciu, I., Popa, Al., Daicoviciu, H., *La forteresse dace de Piatra Craivii (Transylvanie, Roumanie)*, în *Celticum*, 12, 1965. p. 115 și urm.; Berciu, I., *Cetatea dacică de la Piatra Craivii*, în Macrea, M., Floca, Oct., Lupu, N., Berciu, I., *Op. cit.*, p. 45–57.

⁶⁰ Daicoviciu, H., *Dacia de la Burebista la cucerirea romană* Cluj, 1972, p. 142.

⁶¹ Marinescu, Fl., 1979, “*Tipologia arhitecturii geto-dace*”, comunicare prezentată la cel de-al XV-lea Congres Internațional de studii clasice, Bulgaria, Nesebăr, sept. 1978; *idem*, în *SMMIM* nr. 12/1979, p. 114–123.

intrarea în trecătorile Ghimeș-Făget și Uz care, spre interiorul Carpaților erau păzite de cetatea de la Cașinul Nou; trecătoarea Oituz era asigurată de cetatea Mănăstioara la est de Carpați și cetatea Covasna și Cernatu la Vest de aceiași munți; pasul și trecătoarea Buzău erau străjuite de cetățile Cîndești-Teliu; trecătoarea Novaci-Sebeș era apărată dintr-o parte de cetatea Polovragi, iar în cealaltă parte de cetatea de la Căpâlna; cetatea de la Bănița supraveghea accesul prin trecătorile Vîlcan și Merișor, acces care, spre Transilvania, era interzis de fortificațiile complexului din zona Munților Orăștiei. Așadar, acest sistem de fortificații constituia o adevărată centură de apărare în jurul zonei centrale, intracarpatică, a statului dac, arie în care forma de organizare statală s-a menținut și în perioada care separă dispariția lui Burebista de urcarea pe tronul Daciei a regelui Decebal.

Centrul principal al rezistenței dacilor în timpul lui Decebal era format din reductul central situat în Munții Orăștiei, la Grădiștea Muncelului⁷¹. Principalele elemente ale acestui reduct erau cetățile de la Costești⁷², Blidaru⁷³, Piatra Roșie⁷⁴, Fețele Albe, Vârful lui Hulpe, care protejau de jur împrejur cetatea Grădiștea Muncelului (Sarmizegetusa).

În afara acestui sistem complex de fortificații, exista un mare număr de cetăți izolate, turnuri, bastioane și localități întărite. Lucrările de fortificații au constituit un sistem complex orientat, mai ales, spre căile probabile de pătrundere a inamicului spre zona centrală a Daciei. Astfel, pe direcția dinspre sud-vest, care constituia axul principal de legătură a capitalei statului dac cu Imperiul roman au fost construite cetățile Arcidava (Vărădia), Berzovis (Berzovia) și Tibiscum (Jupa); spre sud, o eventuală pătrundere pe Valea Jiului urma să fie interzisă de

⁷¹ Daicoviciu, C., Daicoviciu, H., *Sarmizegetusa. Cetățile și așezările dacice din Munții Orăștiei*, ed. a 2-a, București, 1977, p. 29–31; Daicoviciu, H., *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972, p. 138–140; Crișan, I. H., *Burebista și epoca sa*, ed. a 2-a, București, 1977, p. 286–287; 339–356.

⁷² Teodorescu, D.M., *Cetatea dacică de la Costești*, în ACMIT, 1929, p. 265–292; Daicoviciu, C., *Așezările dacice din munții Orăștiei, Studiul topografic al așezărilor*, București, 1951, p. 8–19; Daicoviciu, H., *Op. cit.*, p. 127–133; Daicoviciu, C., Daicoviciu, H., *Op. cit.*, p. 19–22; Crișan, I. H., *Op. cit.*, p. 328–332.

⁷³ Daicoviciu C. și colaboratorii, *Șantierul arheologic Grădiștea Muncelului*, în SCIV, 5, 1954, 1–2, p.124–147; *Idem*, *Șantierul arheologic Grădiștea Muncelului*, în MCA, 5, 1959, p. 380; Ferenczi, St., *Lucrările de consolidare și săpăturile de pe dealul Blidaru*, în MCA, 8, 1962, p. 463–466.

⁷⁴ Daicoviciu, C., *Cetatea dacică de la Piatra Roșie. Monografie arheologică*, București, 1954.

Cetățile și așezările fortificate realizate în vremea lui Burebista ne îndeamnă să opinăm că acestea au fost integrate unui sistem strategic, bazat pe formele de relief, ale căror obstacolele naturale au fost puse și mai mult în evidență prin amploarea și amplitudinea acestora. Sistemul strategic, în opinia noastră, a fost un sistem de apărare, care a fost conceput înainte de prima campanie împotriva celților și a prins contur abia după cucerirea cetăților de la Pontul Euxin (Anexa nr. 1). În final, apărarea statului dac a fost concepută de Burebista pe zone circulare, pe direcții de pătrundere al unui eventual agresor, astfel;

– **zona îndepărtată**, pe creasta Munților Haemus, Apollonia, Olbia, Carpații Boemiei, cu misiunea de a interzice, dinspre sud și dinspre est, eventualele infiltrări ale armatelor romane spre teritoriul Dunării de Jos, folosind pentru aceasta, triburile trace din zona Munților Haemus și, eventuala flotă maritimă constituită, probabil, din navele cetăților vest-pontice sau de a interzice expansiunea celților, dinspre Dunărea de Mijloc și nordul Carpaților, având la dispoziție, pentru aceasta, apărătorii cetăților din zonă, precum și cetele de pedestrași și călăreți, dispuși în interiorul arcului carpatic. Acțiunile din zona îndepărtată ar viza întârzierea pătrunderii agresorului spre interiorul statului geto-dac, prin trecătorile Munților Haemus și pe culoarul Dunării de Mijloc, folosind, din punct de vedere tactic, procedeele specifice apărării pe poziții înaintate și pe aliniamente intermediare din teren, nefiind exclus nici procedeul hărțuirii adversarului;

– **zona medie**, constituită de Istros, Tyras și Tisia sau „cercul apelor”, cu misiunea de zădărnici acțiunile agresorului pe un aliniament greu de străpuns și ușor de apărat, având în vedere lățimea, meandrele și vadurile cursurilor de ape respective, cu ajutorul forțelor getice și dacice din zona extracarpatică;

– **zona apropiată**, constituită din arcul Munților Carpați, bazată de sistemul circular de cetăți și așezări fortificate, cu misiunea de a interzice pătrunderea agresorului prin defileele și pasurile acestor munți spre centrul de putere al statului geto-dac, folosind, pentru aceasta efectivele de apărători, precum și cetele permanente ale pedestrașilor și călăreților. Zona apropiată mai are o caracteristică importantă și anume că, pe direcțiile principale de pătrundere a agresorului, în cadrul sistemului de apărare au fost construite binomuri de cetăți și așezări fortificate, atât la intrarea, cât și la ieșirea din defilee, creindu-se impresia unei rețele radiale;

expansiunea lor a atins punctul culminant. Triburile și uniunile de triburi celtice au reușit să invadeze un teritoriu imens, din insulele britanice până în Asia Mică. De atacurile lor nu a fost scutită nici lumea mediteraneană; în anul 387 a. Chr. Roma a fost prădată, iar un secol mai târziu (278 a. Chr.) aceeași soartă au avut-o sanctuarele de la Delphi⁷⁸.

Pătrunderea celților în spațiul Dunării de Jos a avut loc pe mai multe direcții, simultan sau consecutiv și cu intensități diferite. Astfel, grupuri importante, venite dinspre centrul Europei, au invadat în cea de-a doua jumătate a secolului al IV-lea a. Chr. zonele de câmpie dintre Tisa și Carpații Apuseni, scurgându-se apoi prin văile Mureșului și Someșului în spațiul intracarpatic, unde au ocupat terenuri mai fertile⁷⁹. Este posibil ca celții pătrunși aici să fi aparținut puternicului grup tribal al anarților, așa cum rezultă din unele texte antice mai târzii⁸⁰. Alte grupuri au înaintat dinpre sud, din Peninsula Balcanică⁸¹.

În momentul invaziei lor pe teritoriile geto-dace amintite mai sus celții se aflau la apogeul democrației militare. Buni agricultori, crescători de vite și meșteșugari – Cultura La Tène celtică a influențat, în unele cazuri puternic zone întinse pe continentul european –, ei erau, totodată, excelenți luptători. Armamentul lor, îndeobște din fier, era foarte variat și caracteristic acestei populații războinice⁸².

În prima fază, invaziile celților aveau un caracter extrem de distrugător. Deși adeseori erau inferiori din punct de vedere numeric populațiilor autohtone, ei reușeau să le înfrângă prin atacuri

⁷⁸ Berciu, D., *Op. cit.*, p. 169–171; Drimba, O., *Istoria culturii și civilizației*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, vol. II, 1987, p. 22.

⁷⁹ Nestor, I., *A propos de l'invasion celtique en Transylvanie*, în *Dacia*, 9–10, 1941–1944, p. 547–549; Popescu, D., *Celții în Transilvania*, în *Transilvania*, 75, 1944, p. 639–666; Russu, M., Bandula, O., *Mormântul unei căpetenii celtice de la Ciumești, Baia Mare*, 1970; Zirra, V., *Les Celtes dans le Nord-Ouest de la Transylvanie*, în *Actes VII*, vol. II, Praga, 1971; *Idem*, *Noi necropole celtice în nord-vestul României*, în *St. Com. Satu Mare*, 2, 1972, p. 151–205.

⁸⁰ Ptolemeu, *Geographia*, III, 8, 3.

⁸¹ Nicolăescu-Plopșor, C. S., *Antiquités celtique en Oltenie, Repertoire*, în „*Dacia*“, 11–12, 1948.

⁸² Printre altele, în dotarea luptătorilor intrau: o spadă din fier cu două tăișuri; o lance lungă de fier; așa numitul cuțit de lovit – un cuțit greu ce se folosea în lupte. Iscușiți în lupta călare, celții au folosit de timpuriu zăbalele și pintenii, iar carele de luptă au fost întrebuițate până în perioadele târzii ale prezenței lor în centrul și sud-estul Europei. Ca mijloace de apărare ei au utilizat coifurile (adeseori ornate cu motive specifice), cămășile de zale și scuturile.

altele – capete – în relief – de păsări sau de dobitoace”. Mai departe: „Mulți își acoperă pieptul cu zale de fier. Alții, drept platoșă au doar pielea lor și se luptă goi/.../ au săbii foarte lungi care atârnă de lanțuri de fier sau de bronz/.../ Aruncă sulițe al căror fier e lung de un cot, iar lemnul și mai lung/.../ Aceste sulițe sunt când drepte, când răsucite pe întreaga lor lungime/.../ pentru ca omul, atunci când lovește cu sulița, nu numai să taie carnea, dar o și sfâșie”⁸⁶.

Tot de la Diodor din Sicilia aflăm și unele detalii privind modul de luptă al celților chiar dacă uneori, acest autor antic nu rezistă tentației anecdoticului sau senzaționalului. Fortificațiile erau atacate cu ajutorul scărilor din lemn. În atac, luptătorii înaintau unul lângă altul cu scuturi din care făceau o pavăză comună. Urmăreau să-și demoralizeze adversarii scoțând urlate și aruncând asupra lor, atunci când apărau lucrări de fortificație, păcură fiartă sau făclii aprinse. „În luptă ei folosesc carul tras de doi cai, pe care, în afară de vizitiu se mai află un luptător. Dacă în cursul luptei se întâlnesc cu un călăreț îi aruncă mai multe sulițe, iar apoi sar jos și încing lupta cu sabia. Unii dintre ei disprețuiesc atât de mult moartea, încât se avântă cu totul goi în luptă/.../ Când se află în linie de bătaie, obișnuiesc să iasă din rând și să-i cheme la lupte în doi pe cei mai viteji dintre dușmani. Ridică armele și le agită în fața lor, ca să-i sperie/.../ totodată zvârl ocări dușmanului, spre a-l înjosi și pentru a-l face să fie cuprins de teamă/.../ Dușmanilor căzuți în luptă le taie capul, pe care îl atârnă de grumazul cailor/.../ Cât privește trofee, după ce le-au dus acasă le atârnă pe pereți/.../ Capetele celor mai de seamă vrăjmași, le îmbălsămează cu ulei de cedru și le păstrează cu multă grijă într-o ladă; când ei arată scâfârliile acestea vreunui străin, își fac o mare fală și se laudă că nici pentru atâta aur cât cântărește un cap nu l-ar vinde cuiva”⁸⁷.

3.2.1.2. Concepția acțiunilor de luptă

Burebista s-a afirmat ca un strălucit conducător politic și militar. Campaniile organizate și conduse de el au avut un rol însemnat în reunirea teritoriilor geto-dace care, în diverse perioade, fuseseră ocupate de alte seminții. Izvoarele antice amintesc un șir de războaie victorioase purtate de oastea lui Burebista împotriva celților, orașelor grecești vest și

⁸⁶ Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, V, fr.; XXX, 2–4.

⁸⁷ *Ibidem*, V, 29.

mult îngreunată de faptul că, istoriografic vorbind, istoricii români nu au căzut de acord în ceea ce privește localizarea centrului de putere al lui Burebista, precum și în ceea ce privește etapele acestei campanii împotriva celților. De asemenea, nu putem deduce dacă avem de-a face cu una s-au mai multe campanii împotriva acestor adversari.

La o analiză mai atentă a acestui citat, din punct de vedere militar putem deduce că avem de a face cu două două campanii împotriva celților, prima împotriva scordișcilor, localizați de Strabon pe malul drept al Dunării, acolo unde se varsă „*fluviul Parisos*”⁹¹ – de fapt Tisa – și cea de-a doua – împotriva boiilor și tauriscilor, localizați de același autor antic în zona de vest a Câmpiei Pannonice, între Dunăre și Tisa⁹².

Deși, pe întreg parcursul Cărții a VII – a, a *Geografiei* sale, Strabon nu este consecvent atunci când descrie Dunărea de la izvoare, până la Pontul Euxin, numind-o când Danubiu, când Istru, în mometul când se referă la Burebista și la epoca sa, face o diferențiere clară între cele două denumiri: „*Căci părțile de sus și de la izvoare ale fluviului, până la cataracte și mai cu seamă pe porțiunea lui de la daci, se cheamă Danubius; părțile lui de jos, care se află la geți, și până la Pont, se numește Istru*”⁹³. Dacă la cele două informații prezentate mai sus o adăugăm și pe a treia, respectiv că: „*Geții sunt cei așezați spre Pont și spre răsărit, daci, cei din partea potrivnică, adică dinspre Germania și spre izvoarele Istrului*”⁹⁴, putem afirma că Burebista, în această primă campanie împotriva celților scordiști, a pornit din zona Câmpiei Muntene. Având în vedere că în scurt timp (cca. 20 de ani, între perioada accederii la tron – consulatul lui Sulla (80 a. Chr.), până la prima acțiune împotriva celților – cca. 60 a. Chr.), acesta își făurise o mare împărăție, având centrul, probabil, la Popești. Nu este exclus, ca la începutul domniei sale să fi fost stăpânul unui teritoriu în zona Dobrogeană, în vecinătatea teritoriului Histriei având capitala la Argedava⁹⁵ și, pe măsură ce stăpânirea sa s-a extins, atât de o parte și de alta a Istrului, prin unirea tuturor formațiunilor getice, din rațiuni politice și strategice este posibil sa-și fi mutat capitala în Câmpia Munteană. Din punct de vedere politic,

⁹¹ *Ibidem*, VII, 5, 2.

⁹² *Ibidem*, V, 1, 6.

⁹³ *Ibidem*, VII, 13.

⁹⁴ *Ibidem*, VII, 12.

⁹⁵ Suceveanu Al., *A propos d'Argedava a la lumiere d'une inscription inedite*, în RRH, 14, nr. 1, 1975, p. 111–118.

scordiștilor după cele două triburi celtice și nu înaintea lor, după cum afirmă Strabon⁹⁶.

Având în vedere permanentul impact între populația autohtonă și triburile celtice, care nu de puține ori, în atacurile lor devastatoare nimiceau totul în calea lor, pentru a putea fi înfrânți, celții trebuiau surprinși prin acțiuni în forță. În acest sens, înclinăm să credem că Burebista, cunoscându-le modul de a lupta, precum și impactul psihologic care l-ar fi avut o asemenea întreprindere, a procedat la fel.

O asemenea acțiune în forță, pentru a avea impactul scontat de Burebista, adică de anihilare totală a celților scordisci, trebuia executată în ascuns și cu foarte mare rapiditate. În acest sens, forțele pe care le-a folosit au fost cetele de călăreți, al căror efectiv se ridică probabil la cca. 2000–4000 de oameni și de cai, având avantajul că aceste formațiuni puteau manevra cu ușurință în câmpul tactic, fiind exclusă prezența trupelor pedestre, care ar fi necesitat o anumită asigurare logistică și ar fi îngreunat deplasarea întregului dispozitiv, ceea ce ar fi dus la desconspirarea înainte de vreme a direcției de acțiune a regelui get.

Probabil că forțele lui Burebista au pornit de la Argedava (Popești, pe Argeș) și s-au deplasat spre vest, pe un itinerar paralel cu fluvial Istru. O asemenea acțiune nu ar fi trezit niciun fel de suspiciune, deoarece se executa în teritoriul stăpânit de geți, fiind mascată și de faptul că se desfășura pe malul stâng al fluviului. Nu cunoaștem locul sau sectorul de trecere al acestuia. Presupunem că acest loc a fost ales de Burebista, într-un sector cât mai apropiat de cazane, probabil printr-o zonă din actualul județ Mehedinți. Orice alt sector aflat în aval de acest sector, i-ar fi dezvăluit intențiile, deoarece, chiar dacă traversările sale prin Câmpia Tracă erau de notorietate, la un moment dat, ar fi trebuit să-și schimbe direcția de deplasare spre vest și nu ar mai fi reușit să realizeze surpriza în câmpul tactic.

Atacul împotriva scordiștilor amestecați cu tracii și illyrii, s-a realizat prin surprindere, probabil până la Singidunum (Belgrad), astfel că aceștia au fost înfrânți, dar nu nimiciți total, „*pe aceștia din urmă și i-a făcut aliați*”⁹⁷.

Probabil că această victorie de prestigiu împotriva unui neam celtic, a înlesnit procesul de uniune cu triburile dacice din zona

---

⁹⁶ Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11.

⁹⁷ *Ibidem*, VII, 5, 2.

Câmpia Pannonică, prin poarta Someșului, fie a urmat, spre vest, cursul Mureșului, până la vărsarea acestuia în Tisa. În opinia noastră, Burebista și-a dispus forțele, al cărui element predominant era călărima, pe două grupări care s-au deplasat concomitent pe cele două itinerarii, pentru a interzice cele două căi principale de înaintare a celților spre zona intramontană. În Anexa nr. 4 sunt prezentate principalele trecători din Munții Carpați, la nr. crt. – 1–8, fiind prezentate caracteristicile trecătorilor din Carpații Occidentali. Atât valea Someșului, cât și valea Mureșului au o lungime de 84 km, respectiv, 108 km, dar și o lățime medie, aproximativ egală (3–7 m). Aceste caracteristici au o influență foarte mare în ceea ce privește mărimea coloanelor de marș, precum și în ceea ce privește viteza de deplasare. Chiar dacă un călăreț poate parcurge pe zi cca. 150 de km, iar un pedestraș echipat de luptă – până la 30 km, datorită îngustimii trecătorilor respective, coloanele în marș aveau o lungime și o viteză de deplasare variabile. În ceea ce privește efectivele, este imposibil ca la această campanie să fi participat întreaga oaste de 200.000 de oameni (din care, 1/10 era reprezentată de cetele de călăreți) pe care Burebista ar fi putut să o mobilizeze la un moment dat, cel puțin din trei motive: primul – spațiul geografic intramontan, respectiv zona Munților Orăștiei și depresiunea Hațegului nu ar fi permis o asemenea concentrare de forțe, care ar fi necesitat o logistică specială; al doilea – spațiul geografic al Dunării de Jos, nu putea fi lăsat fără apărare, mai ales împotriva unor invazii dinspre vest sau dinspre sud de Munții Haemus și, al treilea – timpul avut la dispoziție. Pentru a-și păstra inițiativa în câmpul tactic și a realiza surprinderea, mai ales că, după recenta victorie împotriva scordișcilor, celelalte triburi celtice din zona Dunării Mijlocii erau în alertă, Burebista trebuia să acționeze cu impetuozitate pentru a-și menține avantajul psihologic.

În acest sens, cele două grupări, formate preponderant din călărimi s-au deplasat fie concomitant, fie la diferență de 1–2 zile (gruparea care se deplasa spre nord-vest, spre Poarta Someșului plecând prima), ajungând, probabil, în același timp pe aliniamentul Tisei, presându-i pe tauriși în flancurile dispozitivului lor de luptă, în timp ce pedestrima dacilor din Câmpia Tisei, în contact cu aceștia, îi fixa de front. Prin impetuozitatea și forța acestui atac neașteptat, Burebista i-a înfrânt pe taurisci, ulterior a continuat acțiunile ofensive, trecând la urmărirea adversarului, până spre spre Cadrilaterul Boemic, unde i-a

Până la urmă, Burebista și Ariovistus nici nu s-au aliat, nici nu au intrat în conflict. Căpetenia suebă a pătruns în Gallia, unde a fost zdrobită în anul 58 a. Chr. de armata lui Caesar; cât despre Burebista, el și-a îndreptat privirile spre răsărit și, mai ales spre sud-est, unde pericolul roman se contura tot mai clar¹⁰⁶.

3.2.2. Campania lui Burebista din anul 55 a. Chr.

3.2.2.1. Situația politico-militară înainte de începerea campaniei

Campania din anul 55 a. Chr., purtată de Burebista spre est, împotriva cetăților de la Pontul Euxin „nu poate fi înțeleasă decât pe fondul vacuumului de putere cauzat de căderea lui Mithridates VI Eupator și de retragerea lui Pompei din Orient, precum și ca o consecință a revoltei reușite din anii 62–61 a. Chr. împotriva lui C. Antonius Hybrida¹⁰⁷.

Încă din anul 74 a. Chr. trupele romane comandate de generalul C. Scribonius Curio ajunseseră la Dunăre, dar se temuseră să treacă fluviul din pricina codrilor întunecoși¹⁰⁸. Doi ani mai târziu litoralul vest-pontic, fără a fi cucerit, ajungea totuși sub influența Romei¹⁰⁹.

Pentru a rezista presiunii romane, coloniile grecești din Pontul Stâng au întreținut relații cu Mithridates al VI-lea Eupator, regele Pontului, a cărui autoritate s-a extins un timp și asupra lor (chipul lui Mithridates este reprezentat pe stateri de aur emiși de Histria, Callatis și

¹⁰⁶ Pârvan, V., *Dacia. Civilizațiile antice din țările carpato-danubiene*, ed. a 4-a revăzută și adnotată, București, 1967 p. 129–158; Daicoviciu, H., *Dacii*, București, 1965, p. 69.

¹⁰⁷ Strobel, Karl, *Dacii. Despre complexitatea mărimilor etnice, politice și culturale ale istoriei spațiului Dunării de Jos*, în SCIVA, 49, nr.1, 1998, p.85; Suceveanu Al., *Πρωτος και μεγιστος (Βασιλευς) των επι Θρακης Βασιλεων*, în Pontica, 33–34/2000 – 2001, p. 330.

¹⁰⁸ Florus, *Epitomae*, I, 39.

¹⁰⁹ Pârvan, V., *Începuturile vieții romane la gurile Dunării*, ed. a II-a, îngrijită și adnotată de Radu Vulpe, București, 1974, p. 33 și urm.; Vulpe, R., *Getul Burebista, conducător al întregului neam geto-dac*, în St. Com., Pitești, 1, 1968, p. 33–35; Trynkowski, J., *La chute de Burebista*, în „In memoriam Constantini Daicoviciu”, Cluj, 1974, p. 381–388; Pippidi, D. M., *Getes et Grecs dans l'histoire de la Scythie Mineure a l'epoque de Byrebistas*, în Dacia, NS, 15, 1981, p. 255–262; Suceveanu, Al., *A propos d'Argedava a la lumiere d'une inscription inedite*, în RRH, 14, nr. 1, 1975, p. 111–118; *Idem*, *Unele reflecții în legătură cu regatul lui Burebista*, în AMN, 15, 1978, p. 107–114; *Idem*, *Πρωτος και μεγιστος (Βασιλευς) των επι Θρακης Βασιλεων*, în Pontica, 33–34/2000–2001, p. 331 și urm.

acțiune i-ar fi adus, pe lângă mari avantaje economice¹¹⁵ și un avantaj strategic defensiv. Astfel, din punct de vedere militar, litoralul ar fi putut fi apărat cu mijloace umane și materiale puține împotriva unei invazii de mare anvergură dinspre Pontul Euxin, în acea perioadă, această acțiune fiind cel puțin exclusă, dacă nu chiar imposibilă. Se pare că Burebista nu și-a început campania pontică îndată după victoriile asupra boiilor și tauriscilor din vest. Timp de câțiva ani el a fost ocupat cu treburile interne ale stăpânirii sale, pentru a o consolida din punct de vedere politic și militar. Probabil că, în această perioadă, au fost înfrânte ultimele rezistențe ale autonomiilor dacice locale din zona intramontană sau getice din câmpia munteană.

În acest caz, după pregătiri care trebuie să fi fost minuțioase, Burebista a declanșat, nu mai devreme de anul 55 a. Chr., campania militară pentru cucerirea litoralului pontic.

3.2.2.2. *Cucerirea cetăților de la Pontul Euxin*

Campania din anul 55 a. Chr. sau campania pontică, s-a desfășurat pe un front sub forma unui arc de cerc cu o deschidere de cca. 700 de km pe o altă direcție strategică, aceea spre cetățile vest-pontice (Anexa nr. 2), dusă în scopul asigurării unui control absolut al gurilor Dunării și a zonei adiacente acestora, încheindu-se astfel un proces care avea să aducă, în final, întregul teritoriu al Dunării de Jos sub stăpânirea și autoritatea lui Burebista.

Pentru realizarea acestui obiectiv strategic, Burebista a conceput campania ca pe o ingenioasă manevră de învăluire, executată în două etape la flancul stâng al stăpânirii sale, acționând succesiv, pe două teatre de acțiuni militare; primul – în partea de nord-est a Pontului Euxin, respectiv, al doilea – în fâșia de litoral de vest a Pontului.

Este greu de identificat raionul de concentrare al forțelor înainte de declanșarea acțiunii, dar având în vedere că identificarea ipotetică a acestuia în zona intracarpatică ar îngreuna foarte mult explicarea modului de acțiune, am putea considera, tot ipotetic, că baza de plecare la acțiune ar putea fi identificată, fie în Câmpia Munteană, fie în zona

---

¹¹⁵ Condurachi, Em., *Burebista și orașele pontice*, în SCIV, 4, nr. 3–4, 1953, p. 515–524; DID, I, p. 277–289; Daicovicu C., *La politique étrangère des “rois” daces*, în RREL, 1–2, 1967, p. 139–153; Daicovicu, H., *Burebista și Dobrogea*, în Pontica, 4, 1971, p. 8–96; Petre, Aurelian, *Cucerirea orașelor pontice de către Burebista*, în “Pontica”, 4, 1971, p. 97–104.

poate și cu acela al elementelor nemulțumite din oraș, Burebista s-a deplasat spre sud-vest, de-a lungul țărmului Pontului Euxin și a cucerit cetatea Tyras (Cetatea Albă). Este posibil ca, după ce și-a asigurat autoritatea asupra Olbiei, flota olbiopolitană să fi urmat oastea lui Burebista pe un itinerar paralel de-a lungul coastei.

Cea de-a doua etapă a campaniei pontice a lui Burebista se desfășoară pe teatrul de acțiuni militare din zona Dobrogei, limitat din punct de vedere geografic – la vest și nord de fluviul Istru, la est de Pontul Euxin, iar la sud de pantele estice ale Munților Haemus. Singurul teritoriu care nu se afla în stăpânirea lui Burebista, era o fâșie de litoral, de o lățime variabilă aflată sub controlul cetăților Histria, Tomis, Callatis, Dionysopolis, Odessos, Messambria, și Apollonia.

Prezența lui Burebista pe litoralul pontic, în fruntea unei armate puternice, avea darul să anihileze aproape total capacitatea de rezistență a cetăților grecești. De altfel, chiar Burebista a avut o atitudine nuanțată față de acestea, în funcție de ostilitatea manifestată sau nu de fiecare în parte. Dacă Olbia și Messembria au fost asediate, nu avem temei să considerăm că, în cazul celorlalte cetăți ar fi procedat la fel, după cum nu putem generaliza excelențele relații pe care le-a avut cu Dionysopolisul, care și-a deschis porțile fără să opună rezistență¹¹⁹.

La Histria situația trebuie nuanțată în comparație cu celelalte cetăți grecești de la Pontul Euxin, deoarece până acum „nici un document, nici epigrafic, nici arheologic nu confirmă cu certitudine distrugerea Histriei de către Burebista”¹²⁰. Pe lângă argumentele de natură arheologică și istoriografică, enumerate în lucrarea citată, trebuie să avem în vedere și un fapt de natură logică, în sensul că Burebista a avut întotdeauna o atitudine binevoitoare față de Histria, mai ales că punctul de unde plecase pentru a-și făuri marea stăpânire își avea originea, la Argedava, undeva în hinterlandul Histriei.

Asedii au avut loc la Messembria (Nesebăr) și Apollonia. Orașul Dionysopolis (Balcic), care întreținea de multă vreme relații de prietenie cu geții, a intrat firească sub autoritatea lui Burebista. De la Olbia până la Apollonia, litoralul pontic era sub autoritatea marelui rege Burebista,

---

Idem, Die Poienești – Lukașevka – Kultur. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte im Raum Ostlich der Karpaten in den letzten Jahrhunderten von Christi Geburt, Bonn, 1993.

¹¹⁹ Suceveanu Al., *Πρωτος και μεγιστος (Βασιλευς) των επι Θρακης Βασιλεων*, în Pontica, 33–34/2000–2001, p. 331.

¹²⁰ *Idem, Burebista et la Dobroudja*, în Thraco-Dacica, 4, nr. 1–2, 1983, p. 45–58.

vederea confruntării armate cu rivalul său. Nu după multă vreme l-a urmat peste Adriatică și Caesar. Prima luptă s-a dat la Dyrrhachium (Durrës) în ziua de 7 iunie a anului 48 a. Chr. și s-a încheiat cu victoria lui Pompeius. Victoria de la Dyrrhachium a sporit, firește, numărul aliaților lui Pompeius, proclamat de armata sa imperator.

Burebista a urmărit cu atenție evoluția acestor evenimente, pentru că teatrul confruntării celor doi rivali, unde se concentraseră mari armate, era Peninsula Balcanică, în imediata vecinătate a Dunării de Jos. Pentru Burebista se punea problema de a obține din partea Romei recunoașterea hotarelor stăpânirii sale și, în special, a autorității asupra orașelor grecești care intraseră, cum s-a văzut, încă din 73 – 72 a. Chr., în sfera intereselor și a influenței romane. În condițiile competiției pentru putere dintre Caesar și Pompeius, Burebista era obligat să ia partea unuia dintre ei.

O alianță cu Caesar era greu de conceput, căci acesta se manifestase constant ca un promotor al politicii de expansiune și era limpede că el nu va tolera niciodată existența unui stat puternic în apropierea fruntariilor balcanice ale Statului roman. În schimb, Pompeius dovedise în Orient că prefera o politică de organizare a unui sistem de state aliate sau clientelare. Învingătorul de la Dyrrhachium era, pentru Burebista, singurul aliat posibil și, dealtminteri, în acel moment, poziția lui militară părea mai puternică. Burebista s-a decis, așadar, să sprijine pe Pompeius împotriva lui Caesar.

Condițiile alianței militare au fost perfectate la Heraclea Lyncestis (Bitolia) în Macedonia, între trimișii lui Burebista în frunte cu ambasadorul său, grecul Acornion¹²¹, și Pompeius, între 7 iunie și 9 august 48 a. Chr.¹²².

Faptul că Burebista s-a angajat în contacte diplomatice de avengură continentală cu exponenții puterii statului roman a fost perceput la adevăratele sale dimensiuni de către Caesar și Pompeius, cei doi conducători angajați în lupta pentru supremație la Roma.

Decizia lui Burebista – alianța cu Pompeius demonstrează o cunoaștere temeinică a raporturilor de putere și a evoluției înregistrate în conflictul dintre cei doi rivali. Deznodământul războiului dintre Caesar și Pompeius s-a petrecut însă înainte ca Burebista să fi putut

¹²¹ IGB I, nr. 13.

¹²² Vulpe, R., *Studia Thracologica*, București 1976, p. 48; Suceveanu, Al., *Burebista et la Dobroudja*, în *Thraco-Dacia*, 4, nr. 1–2, 1983, p. 53.

Din punct de vedere militar, Burebista s-a dovedit a fi înzestrat cu un dezvoltat spirit organizatoric și o pătrunzătoare gândire strategică. În marele efort militar el a adoptat o strategie ofensivă, declanșând operații pe direcții și pe spații întinse, dinspre zona de centru a stăpânirii sale spre marginile acesteia pentru a redobândi teritoriile care aparținuseră geților sau dacilor. Strategia militară a lui Burebista avea la bază apărarea teritoriului prin toate fomele, metodele și procedeele de luptă.

Extinderea hotarelor până la litoralul pontic avea pe lângă importanța ei politică și o certă însemnătate militară: aceea de a folosi cetățile existente împotriva eventualelor pericole dinspre mare. În vederea realizării planurilor sale strategice de anvergură, Burebista a luat sub control organizat cea mai mare arteră continentală de penetrație dinspre vest către est, Dunărea, începând de pe cursul ei mijlociu până la vărsarea ei în mare. Se conturează deci o concepție destul de clară de apărare strategică prin interceptarea și controlul principalelor direcții de pătrundere încă de la distanțe destul de mari. Din faptul că nucleul politic și militar al stăpânirii sale era într-o poziție centrală, decurgea posibilitatea de a interveni cu forța militară pe linii interioare spre a face față oricăror eventuale invazii.

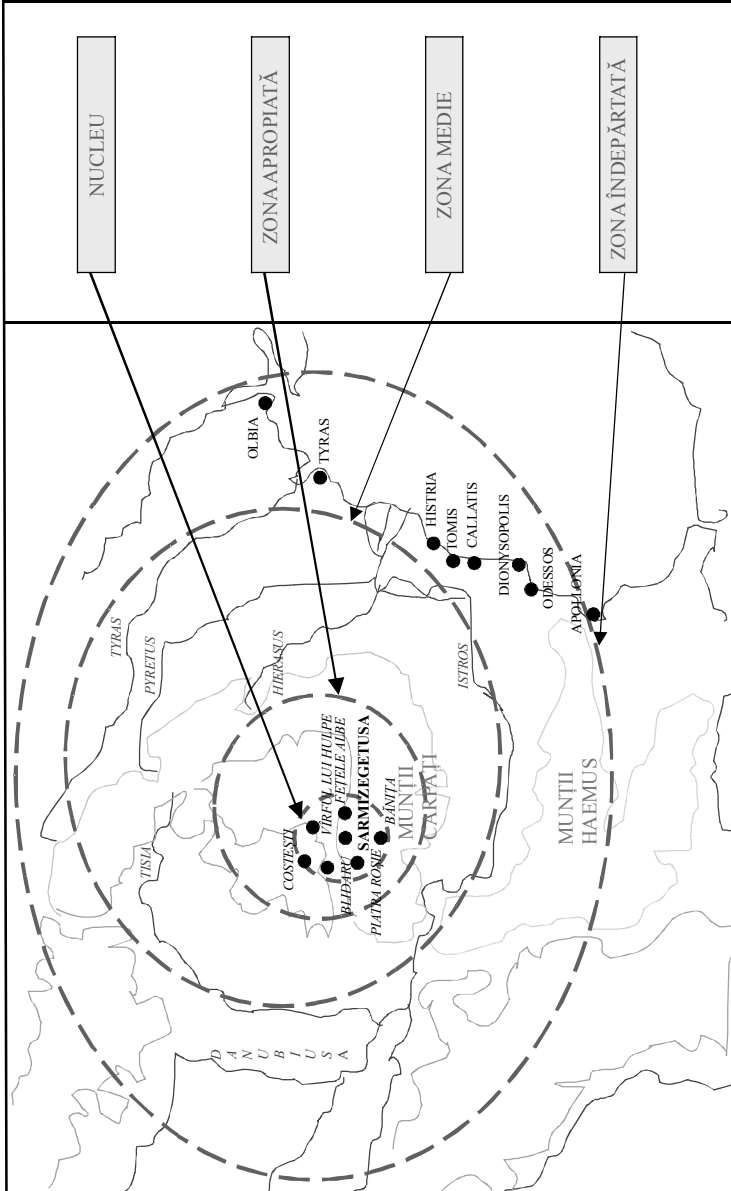
Folosirea judicioasă a avantajelor oferite de un vast și variat teritoriu a reprezentat un obiectiv important al politicii militare a lui Burebista. El s-a preocupat intens de buna pregătire a armatei sale, în vederea înfruntărilor cu adversarii potențiali, de dotarea ei cu armamentul necesar, de fundamentarea unei tactici adecvate. Trupele erau instruite să folosească pe scară largă formele de manevră, să lovească adversarul prin surprindere și cu rapiditate acolo unde se aștepta cel mai puțin.

În această viziune, Burebista a programat prioritățile de efort militar ținând seama de tăria și pericolul potențial reprezentat de diverși adversari, precum și de confruntările din zonele învecinate.

Instrumentul principal în realizarea planurilor strategice – oștirea, ale cărei efective s-au ridicat, ipotetic, la 200 000 de luptători, a executat acțiuni complexe, pe un vast teritoriu, caracterizat printr-o mare diversitate a formelor de relief. Desigur, necesități strategice și tactice reclamau menținerea unor trupe în diferite zone ale teritoriului său; pe de altă parte, nici cerințele frontului pe care acționa la un moment dat nu impuneau concentrarea unor forțe atât de numeroase. La campania din vest, de exemplu, au participat îndeosebi trupele

Anexa nr. 1. STRATEGIA APARARII ÎN VIZIUNEA LUI BUREBISTA

Anexa nr. 3. PRINCIPALII AFLUENȚI AI DUNĂRII¹²⁷

a) Dunărea de Sus

Nr. crt.	Km pe Dunăre	Numele afluentului		Lungime (km)	Suprafața bazin (km ²)	Obs.
		dreapta	stânga			
1.	2 589	Iller		172	2 152	
2.	2 510		Wörnitz	107	1 193	
3.	2 497	Lech		253	4 126	
4.	2 411		Altmühl	207	3 256	
5.	2 386		Naab	160	5 508	
6.	2 379		Regen	181	2 774	
7.	2 282	Isar		283	8 964	
8.	2 225	Inn		510	26 096	
9.	2 124	Traun		116	4 277	
10.	2 112	Enns		256	6 080	
11.	2 057	Ybbs		119	1 293	
12.	1 984		Kamp	147	1 753	
13.	1 880		Morava	350	26 643	

b) Dunărea de mijloc

Nr. crt.	Km pe Dunăre	Numele afluentului		Lungime (km)	Suprafața bazin (km ²)	Obs.
		dreapta	stânga			
1.	1 794	Raba		283	18 061	
2.	1 766		Vah	408	20 080	
3.	1 716		Hron	276	5 464	
4.	1 708		Ipel	246	5 151	
5.	1 497	Sió		305	14 728	
6.	1 382	Drava		680	40 076	
7.	1 214		Tisa	966	157 186	
8.	1 170	Sava		940	94 694	
9.	1 154		Timiș	366	16 224	
10.	1 103	Morava		494	36 637	
11.	1 077		Caraș	128	1 705	
12.	1 075		Nera	142	1 494	

¹²⁷ Popp Nicolae, *Bazinul Dunării – natură și om*, Editura Litera, București, 1988, p. 27–28.

**Anexa nr. 4. CALCULUL NECESARULUI DE APĂRĂTORI
PENTRU CETĂȚILE DIN ESTUL DACIEI**

(după Viorica Crișan, *Despre situația demografică în estul Transilvaniei în secolele II î.e.n. – I e.n.*, în Acta MN, 26–30 I/1, 1989–1993, p. 79–89)

Nr. crt.	Cetatea	Perimetrul (m)	Nr. de luptători	Observații
1	– Biborțeni	810	270	Autoarea a calculat perimetrul la un număr de 18 cetăți dintr-un total de 35 descoperite până acum în estul Transilvaniei și a presupus că fiecărui apărător îi erau atribuiți în luptă câte 3 (trei) m de fortificație. De asemenea, a avut în vedere că în afară de acești luptători ocupați efectiv cu apărarea cetății, în interiorul incintei trebuia să fie un efectiv cel puțin de trei ori mai mare (luptătorii de rezervă sau care îndeplineau misiuni preponderent logistice etc.), la care trebuie să adăugăm cel puțin câte un comandant al dispozitivului de apărare.
2	– Ciceu	160	54	
3	– Covasna	256	86	
4	– Ghindari	116	39	
5	– Jigodin I	207	69	
6	– Jigodin II	120	40	
7	– Jigodin III	280	94	
8	– Odorheiu-Secuiesc	314	105	
9	– Pintic	302	101	
10	– Racu I	375	125	
11	– Racu II	220	74	
12	– Porumbenii Mari	830	277	
13	– Rustior	220	74	
14	– Sărățel	600	200	
15	– Sânzieni	900	300	
16	– Șieu	256	86	
17	– Viile Tecii	420	140	
18	– Zetea	146	49	
TOTAL			2183	